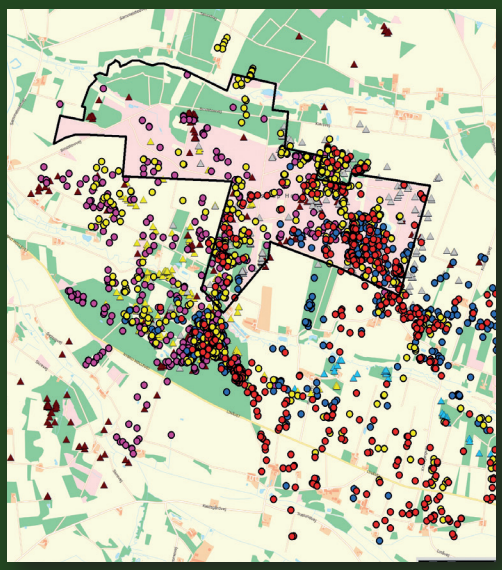
KRONVILDT – VIDEN, VÆRDIER OG VÆRKTØJER

Deltager-rapport

Projektperioden 2018-2022

AARHUS UNIVERSITET

AAGE V. JENSEN NATURFOND

CAN Center for Adaptiv Naturforvaltning

Deltagerrapport

KRONVILDT – VIDEN, VÆRDIER OG VÆRKTØJER

Projektperioden 2018-2022

DATABLAD

	Deltagerrapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi
Kategori	Deltagerrapport
Titel	Kronvildt – Viden, værdier og værktøjer
Undertitel	Deltagerrapport – projektperioden 2018-2022
Redaktionsgruppe	John Hjort, Søren Christensen, Leif Nørgaard, Kaj Jepsen, Holger Jensen & Cathrine S. Dethlefsen
Redaktion	Cathrine S. Dethlefsen & Hans Peter Hansen
Institutioner	Center for Adaptiv Naturforvaltning & Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet
Faglig kommentering	Jesper Madsen
Kvalitetssikring, DCE	Jesper Fredshavn
Finansiering	Aage V. Jensen Naturfond
Udgivelsesår og måned	2022, Juni
Bedes citeret	Dethlefsen et al. 2022. Kronvildt – Viden, værdier og værktøjer. Deltagerrapport – projektperioden 2018-2022. Aarhus Universitet, DCE
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Layout	Tinna Christensen, Aarhus Universitet
Omslagsfotos	Øverst til venstre: Cathrine S. Dethlefsen. Nederst til venstre: oversigt over de mærkede kronhinders bevægelser for februar måned 2021, Lars Haugaard. Stort foto til højre: Fangst og mærkning, Mads Flinterup
Sideantal	24

FORORD

Denne deltagerrapport er blevet til i regi af projekt "*Kronvildt – viden, værdier og værktøjer*" og sammenfatter deltagernes foreløbige arbejde, de problemstillinger de har identificeret, deres refleksioner og forslag i relation til forvaltningen af kronvildt på og omkring Ovstrup Hede. Rapporten er således ikke udtryk for Aarhus Universitets opfattelser eller analyser. De fra Aarhus Universitets involverede forskere og medarbejdere har alene haft til formål at facilitere dialogen og dokumentationen, samt sætte rammerne for processen. Forskernes analyser og vurderinger vil følge i senere publikationer.

"*Projekt Kronvildt – viden, værdier og værktøjer*" er initieret og finansieret af ejeren af Ovstrup Hede, Aage V. Jensens fonde. Et første informationsmøde om projektet blev afholdt i november 2017, og projektet startede for alvor op i marts måned 2018. Projektet er tilrettelagt og faciliteret af Center for Adaptiv Naturforvaltning (CAN) ved afdeling for Faunaøkologi, Aarhus Universitet, med seniorforsker Hans Peter Hansen som projektleder. Deltagerne i projektet udgøres af naboer til heden – lodsejere der bor i området omkring heden samt jægere der lejer jagt eller på anden vis har en relation til området.

Nærværende rapport er udarbejdet i første udkast af akademisk medarbejder Cathrine S. Dethlefsen og projektleder Hans Peter Hansen fra Aarhus Universitet, Sektion for Faunaøkologi og Center for Adaptiv Naturforvaltning (CAN). Rapporten er opdelt i tre dele. Del 1 beskriver projektets baggrund og metode og er skrevet af Cathrine S. Dethlefsen og Hans Peter Hansen. De følgende to dele er skrevet med afsæt i deltagernes egne bidrag, uddraget fra et omfattende materiale bestående af referater, protokoller[1], interviews og anden dokumentation, fra møder, fælles reguleringsjagter og workshops afholdt i projektperioden fra 2017 til primo 2022. De to dele beskriver de problemstillinger deltagerne har identificeret, samt den viden deltagerne sammen med forskere har samlet sammen i projektforløbet.

Skrivearbejdet af hele rapporten er sket i samarbejde med deltagerne fra projektet, og afspejler deltagernes egne bidrag og arbejde. Fem af deltagerne[2] meldte sig til at indgå aktivt i en mindre arbejdsgruppe, med det formål at sikre at teksten, så meget som muligt, afspejler deltagernes forståelse af problematikken og projektforløbet. Arbejdsgruppen har givet feedback til skriveprocessen. Arbejdsgruppen er anført som redaktionsgruppe i rapportens datablad, men det er den samlede deltagergruppe der har bidraget til rapportens indhold. Alle deltagere har haft mulighed for at gennemlæse og kommentere på udkastet til rapporten ad flere omgange, igen for at sikre, at denne afspejler deltagernes proces og arbejde, samt deres forståelse af relevante problemstillinger og løsningsforslag.

Alle deltagere i projektet har fået muligheden for at stå som afsendere på den færdige rapport. Dette betyder imidlertid ***ikke*** at alle deltagere er blevet enige om, hvordan man bedst griber forvaltningen af kronvildt an fremadrettet, eller for den sags skyld hvad målet med en samforvaltning skal være. Derfor vil rapporten også afspejle forskellig- og modsatrettede holdninger og løsningsforslag. Derimod har alle, der står bag rapporten sagt god for, at deltagerrapporten afspejler det arbejde, de refleksioner, problemstillinger, holdninger og løsningsforslag, som er repræsenteret i projektets deltagergruppe og forløb, ligesom rapporten afspejler et fælles ønske om et styrket samarbejde og et mere bæredygtigt alternativ til den nuværende forvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede.

I en separat rapport med overskriften "Målsætninger og handlinger" (2022) beskriver deltagernes forslag til en fremtidig samforvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede. "Målsætninger og handlinger" er et første skridt hen imod udarbejdelsen af fælles målsætninger og tilknyttede handlinger for en mere bæredygtig forvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede. Dette arbejde vil fremover have karakter af "work in progress" og er dermed dynamisk. Med afsæt i nærværende rapport og rapport for "Målsætninger og handlinger", og ikke mindst i dialog med myndighederne, vil den afsluttende fase af projektet fokusere på at udfærdige en egentlig aftale om lokal samforvaltning.

[1] Oversigt over samtlige protokoller findes på siden X

[2] John Hjort, Holger Jensen, Leif Nørgaard, Søren Christensen og Kaj Jepsen

INDHOLD

FORORD **4**

DEL 1: INTRODUKTION, FORMÅL OG BAGGRUND **6**

Baggrund: Kronvildtforvaltningen nationalt og lokalt 6
National udvikling i kronvildtbestanden 6
Kronvildtet på Ovstrup Hede 7
Kort om metoden bag projektet 8
Oversigt over aktiviteter 9
Justeringer af projektforløb 10

DEL 2: MOD EN BÆREDYGTIG KRONVILDTFORVALTNING **11**

Problemstillingerne 11
Krondyr – fælles værdi, fælles udfordring: 14
Manglende viden 15

DEL 3: DATAINDSAMLING OG VIDENSDELING – HVAD HAR VI FUNDET UD AF? **17**

Dronetællinger 17
GPS-mærkning 18
Kæbe-indsamling og App-data 18
Foderpladsers effekt på kronvildtets adfærd 20
Viden om dyrenes adfærd, erfaringer fra Tyskland og "push and pull" 21
Jagtteknisk videns- og erfaringsdeling 22
Dispensationsjagt, 11. oktober 2021 23
Status for en fremtidig, lokal samforvaltning 24

DEL 1:

INTRODUKTION, FORMÅL OG BAGGRUND

I del 1 beskrives kortfattet baggrunden for projektet, herunder projektets kontekst og sammenhæng med de nationale forvaltningsudfordringer. Desuden beskrives projektets metode, projektforløbet i form af afholdte aktiviteter i perioden fra projektets opstart ultimo 2017 til 2022, samt justeringer af projektforløbet.

Baggrund: Kronvildtforvaltningen nationalt og lokalt

Kronvildtforvaltningen er i dag konfliktfyldt og stærkt politiseret, fordi den skal tilfredsstille mange forskellige interesser. Dertil kommer at mange udfordrer legitimiteten af den forskningsbaserede viden, der er produceret omkring kronvildtet. Konflikterne omkring kronvildtforvaltningen og den tilhørende forskning, udgør en barriere for, at vi i fællesskab kan udvikle forvaltningen i en mere bæredygtig retning. En fremtidig overordnet og bæredygtig kronvildtforvaltning i Danmark, afhænger af, at både de direkte og de indirekte berørte aktører er i stand til at samarbejde med hinanden internt såvel som på tværs, og – i den udstrækning vi ikke har et tilstrækkeligt legitimt vidensgrundlag – også med forskere.

Kronvildtbestanden er vokset markant de sidste par årtier, hvilket nu betyder, at der er et stort behov for at formulere en national, bæredygtig forvaltningsplan. Projekt *Kronvildt - viden, værdier og værktøjer* tager afsæt i de forskellige problematikker forbundet med kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede, men projektet har samtidig som ambition at formidle projektets erfaringer så bredt som muligt, så de kan blive til gavn for lodsejere, jægere, forvaltere og andre interesserede, og på den måde bidrage til en fremtidig udvikling af en strategi for kronvildtforvaltningen i Danmark, både lokalt, regionalt og nationalt.

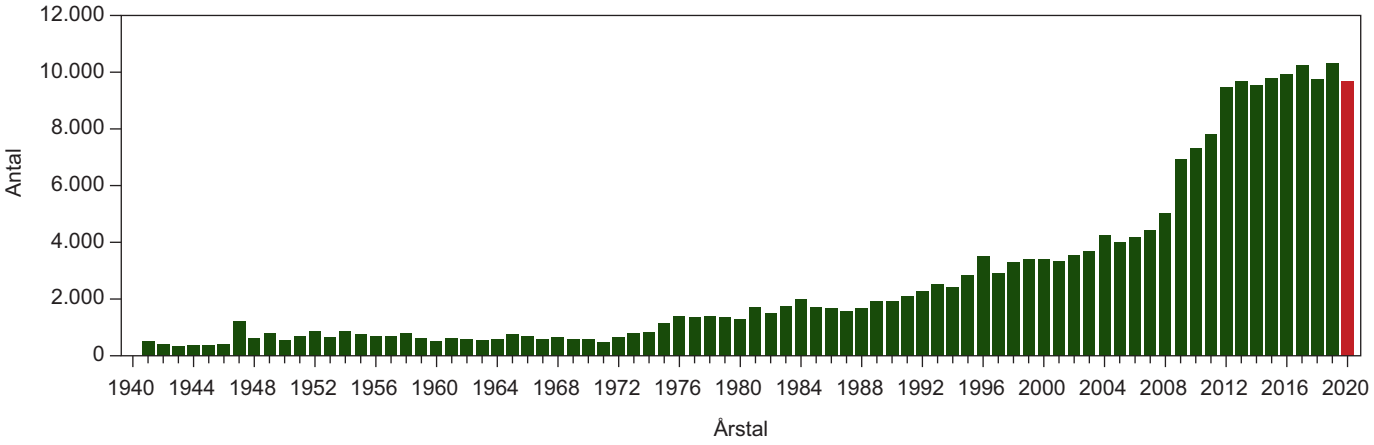
National udvikling i kronvildtbestanden

Krondyret er vores største, vildtlevende landpattedyr. Tilbage i midten af 1800-tallet var den danske bestand af krondyr minimeret til få, vildtlevende bestande rundt omkring i Jylland.[3] Den voldsomme tilbagegang i bestanden skyldes dels at dyrene var et eftertragtet jagtobjekt og dels at det ved kongeligt dekret blev bestemt at kronvildtet skulle bekæmpes for at minimere de skader dyrene forvoldte på skove og marker.

Fra omkring 1900 kom bestanden langsomt på fode igen. Vildtudbyttestatistikken[4] for krondyr 1942-2020 (fig. 1) giver et indblik i, hvordan bestanden har udviklet sig i den periode der foreligger data fra, nemlig fra 1942 og frem. Årlige estimater af kronvildtbestandens størrelse bekræfter at der har været en kraftig stigning, ikke mindst inden for de sidste 12-15 år.

[3] MIM210x210_kronvildt_ls.pdf (naturstyrelsen.dk)

[4] Søjlediagram (au.dk) – sidst tilgået d. 22. april 2022

Figur 1. Udtræk fra vildtudbyttestatestik på Krondyr 1942-2020. Sidst tilgået 22. april 2022.

I Jægerforbundets hjortevildtoversigt (2020), estimeres den danske forårsbestand af kronvildt at udgøre over 28.000 individer.[5] Hvorvidt denne vurdering er for høj eller for lav ved vi ikke, men vi ved at den store og stadig voksende kronvildtbestand, både er til glæde for jægere og ikke-jægere, men også at de mange krondyr skaber problemer, først og fremmest for land- og skovbruget. Derudover følger en lang række temaer, som hver for sig giver anledning til konflikter, herunder om kronvildtbestandens alders- og kønssammensætning, samt retten til, og muligheden for at udnytte krondyret som jagtobjekt. Et nyt tema omkring kronvildtet, er et ønske om, at kronvildtet skal bidrage til at forbedre biodiversiteten i landskabet. Som følge af disse udfordringer, er presset for at få en bedre koordineret og mere bæredygtig forvaltning vokset. På grund af kronvildtets relativt store udbredelsesområder er det ikke muligt udelukkende at forvalte arten på matrikel-niveau. En mere koordineret bæredygtig forvaltning kræver derfor, at lodsejere og jægere samarbejder på tværs af skel, og herunder bliver enige om, hvad en bæredygtig forvaltning er. I Danmark har vi ikke tradition for at forvalte vildtarter i samarbejde på tværs af matrikler, hvorfor vi er nødt til at opbygge en samarbejdskultur fra bunden. Dette er en læreproces, som "*...forhåbentlig (vil) ske som en naturlig udvikling i takt med, at bestandene igen bliver større og breder sig i landet. En koordinering af afskydningen er nødvendig, da kronvildtet er en vildtart, der på kort tid kan færdes på mange forskellige jagtarealer. Mange danske riffeljægere skal derfor til at lære at forvalte denne vildtart, hvor lokal dialog er en afgørende forudsætning.*"[6]

Kronvildtet på Ovstrup Hede

I 2013 blev Jacob Skriver, driftsleder af Ovstrup Hede for ejeren af området, Aage V. Jensen Naturfond, kontaktet af en lokal nabolodsejer til Ovstrup Hede, Kaj Jepsen. Kaj Jepsen ønskede et samarbejde med Fonden om forvaltningen af kronvildtet, med henblik på at minimere skader på afgrøder og skove. Kaj Jepsen havde forud for at Jacob Skriver overtog rollen som driftsleder, været i dialog med den tidligere driftsleder, Poul Hald Mortensen mellem 2004-2006, dog uden at det førte til nogle konkrete initiativer.

Jacob Skriver og Kaj Jepsen drøftede muligheden for et samarbejde om forvaltningen af dyrene, med henblik på at minimere bestanden og dermed skaderne. Jacob Skriver anerkendte problemet og det blev besluttet, årligt at afholde et antal fælles forvaltningsjagter på og omkring heden med deltagelse af fonden og naboerne til heden. Den første fælles forvaltningsjagt blev afholdt i sæsonen 2013/2014 og blev fundamentet for et mere formaliseret samforvaltningsforsøg, under

[5] hjortevildtoversigten_2020.pdf (jaegerforbundet.dk)

[6] MIM210x210_kronvildt_ls.pdf (naturstyrelsen.dk)

ledelse af Center for Adaptiv Naturforvaltning, Aarhus Universitet, og som i 2018 fik overskriften "*Kronvildt – Viden, værdier & værktøjer*". Projektet var fra starten finansieret af Aage V. Jensen Naturfond med en projektbevilling på 1.948.524 kroner og senere suppleret med en ny projektbevilling på 674.001 kroner i starten af 2021.

Kort om metoden bag projektet

Projektet har haft som ambition at etablere et fælles værdi- og forståelsesgrundlag i deltagerkredsen, som grundlag for definitionen af nogle fælles målsætninger. Dette er sket via en åben, transparent proces med afsæt i en systematisk dialog. Alle de afholdte møder – også kaldet værksteder efter det engelske "workshops" – har været styret af tre simple grundregler:

1. Vi afbryder ikke hinanden

2. Vi går efter bolden (ingen personangreb) og

3. Vi fatter os i korthed.

Grundreglerne har haft til formål at sikre at alle kunne komme til orde og undgå en personificering. Referater fra møderne – også kaldet "protokoller" – er blevet udfærdiget i stikordsform undervejs ved hvert møde. Stikordene er løbende blevet skrevet op på "vægaviser", dvs. papirark ophængt på væggen, således det har været synligt for alle hvad der er blevet noteret. På denne måde har alle kunne følge med og sikre at projektmedarbejderne har forstået, hvad der er blevet sagt. Efter hvert møde er stikordene fra møderne blevet indskrevet i et digitalt dokument, som efterfølgende er udsendt til alle deltagere i projektet. Herved har også de som ikke har haft mulighed for at deltage i et eller flere møder, kunne læse hvad der er blevet drøftet og aftalt. Det er primært disse protokoller, som danner fundamentet for nærværende rapport.

Social læring og vidensdeling har været vægtet som et centralt element igennem hele projektet. Det er dels sket gennem møderne, hvor deltagerne har skulle forholde sig til hinandens synspunkter og i fællesskab formulere visioner for en kommende forvaltning. Deltagerne har også sammen taget stilling til, hvilken viden der var nødvendig for at nå i mål med en fremtidig, bæredygtig forvaltning. Når der har været behov for det, er udefrakommende faglig ekspertise blevet inviteret til at komme og dele deres viden om kronvildt og kronvildtforvaltning.

De fælles reguleringsjagter har også spillet en helt central rolle i forhold til læring, erfaringsudveksling og styrkelse af selvjustitsen. Fonden har siden 2019, til hver reguleringsjagt, inviteret seks naboer til at deltage i jagten på Fondens areal. De seks projektdeltagere er udvalgt ved lodtrækning forud for hver fælles forvaltningsjagt. Her har de, sammen med seks inviterede, professionelle skytter, været fordelt på samlet 12 jagtposter. Ved at blande lokale jægere med professionelle jagtskytter, er der også her sket en erfarings- og vidensudveksling, til gavn for de lokale deltagere, ligesom det har været gensidigt tillidsskabende. Der har været stor tilfredshed med denne ordning.

Herunder er en skematisk fremstilling af de møder og aktiviteter der har været i projektet fra igangsætningen af det formaliserede samforvaltingsforsøg i 2017 og til forår 2022.

Liste over protokoller 2017-2022

- Protokol fra Informationsmødet, d. 27. november 2017, Aulum
- Protokol fra møde/workshop d. 3. marts 2018, Vildbjerg Sports- og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 18. april 2018, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra ERFA-møde, d. 14. august 2018, Å-huset på Ovstrup Hede
- Protokol fra møde/workshop, d. 2. april 2019, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 13. juni 2019, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop 'Forvaltningsstrategier – i teori og praksis I', d. 24. oktober 2019, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop 'Forvaltningsstrategier – i teori og praksis II', d. 21. november 2019, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop 'Retningslinjer for en fungerende samforvaltning', 25. august 2020, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 24. juni 2021, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 23. september 2021, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 2. november 2021, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 10. februar 2022, Vildbjerg Sports og Kulturcenter
- Protokol fra møde/workshop, d. 23. maj 2022, Vildbjerg Sports og Kulturcenter

Oversigt over aktiviteter

Kronvildt, viden, værdier og værktøjer – oversigt over aktiviteter

År	Møder	Fællesjagt	Styregruppemøder	Diverse
2017	Informationsmøde, Aulum, 27. november			
2018	Møde/workshop, Vildbjerg, d. 3. marts Møde/workshop, Vildbjerg, d. 18. april	**Sæson 18/19:** 19. december	Styregruppemøde, 29. januar Styregruppemøde, 10. juni	ERFA-møde, Å-huset, 14. august
2019	Møde/workshop, Vildbjerg, 2. april Møde/workshop, Vildbjerg, d. 13. juni Møde/værksted "Forvaltningsstrategier – i teori og praksis I", Vildbjerg, d. 24. oktober Møde/værksted "Forvaltningsstrategier – i teori og praksis II", Vildbjerg, d. 21. november	**Sæson 18/19:** 18. januar **Sæson 19/20:** 18. december	Styregruppemøde, 27. maj	ERFA-møde, Å-huset, 14. januar Jagtskydningsworkshop, Ulfborg Skyttecenter d. 17. august
2020	Værksted, "Retningslinjer for en fungerende samforvaltning", Vildbjerg, 25. august	**Sæson 19/20:** 17. januar **Sæson 20/21[7]:** 5. november (Kronkalvejagt på anstand)	Styregruppemøde, 1. april (Skype) Styregruppemøde d. 29. oktober (Teams)	1. oktober: ekskursion med stud. skov og landskabsingeniører til Ovstrup Hede
2021	Møde/workshop, Vildbjerg 24. juni Møde/workshop, Vildbjerg, d. 23. september Møde/workshop, Vildbjerg, d. 2. november	**Sæson 21/22:** 11. oktober (dispensation) 16. december	Styregruppemøde Kalø Jagtslot, 24. august	Opstart af to arbejdsgrupper, efterår 2021: Arbejdsgruppe for handlinger og målsætninger Arbejdsgruppe for deltagerrapport
2022	Møde/workshop, Vildbjerg 10. februar Møde/workshop, Vildbjerg, 23. maj		Styregruppemøde, Aarhus Universitet, 12. maj	Møder i arbejdsgruppen for handlinger og målsætninger Ekskursion til heden, 28. april

[7] Atypisk sæson grundet covid-19 pandemien. Fælles reguleringsjagter aflyst.

Justeringer af projektforløb

Uforudsete hændelser og udfordringernes kompleksitet har tilsammen gjort det nødvendigt at forlænge projektet, sammenlignet med den oprindelige tidsplan. Ikke mindst covid-19 pandemien betød at projektet måtte køre på lavt blus i en længere periode, da det ikke var lovligt og forsvarligt at mødes fysisk. Derfor blev det nødvendigt for projektteamet at ændre i den oprindelige plan. For at sikre fremdrift i projektet, blev løsningen at akademisk medarbejder Cathrine S. Dethlefsen og projektleder Hans Peter Hansen i foråret 2021 gennemførte en omfattende interviewundersøgelse blandt deltagerne i projektet. Interviewene blev i udgangspunktet gennemført som individuelle, semi-strukturerede interviews. Enkelte interviews fik karakter af fokusgruppeinterviews da flere deltagere blev interviewet samtidig. Selvom interviewarbejdet ikke var en planlagt aktivitet, eller en del af det oprindelige budget, viste interviewundersøgelsen sig at bidrage med megen nyttig information. De båndede interviews blev sidenhen transskriberet ind i en samlet besvarelses-tabel, og vil indgå i en række forskellige outputs i forbindelse med at projektet afrapporteres.

Selvom det er velkendt, at det er meget komplekse problemstillinger man har med at gøre, når man snakker kronvildt og kronvildtforvaltning, kom det alligevel bag på projektteamet præcis hvor lang tid det tog, før der var tilstrækkelig tillid i deltagergruppen, til at de kunne tale om nogle af de følsomme emner i forhold til åbenhed om hvad der nedlægges, hvornår der jagtes på de enkelte områder, og de enkeltes lodsejeres og enkelte jægers selvbestemmelse og fordelingen af kronvildtet, herunder den del der relaterer sig til det trofæbærende hjortevildtet (handyrene). At skabe et fundament for en frivillig samforvaltning af kronvildt, er altså noget der kræver tid, også mere end først antaget. Af samme grund ansøgte projektleder Hans Peter Hansen om en projektforlængelse frem til primo 2023, dels for at kunne nå lidt længere i forhold til at etablere en egentlig aftale, dels for at kunne afprøve en sådan i praksis.

FOTO: HANS PETER HANSEN

DEL 2:

MOD EN BÆREDYGTIG KRONVILDTFORVALTNING

Del 2 af rapporten tager afsæt i første del af projektet, hvor deltagergruppen har arbejdet med dels at definerer problemstillinger forbundet med kronvildtet, dels at identificere "videns-huller", der var behov for at få svar på, for at komme tættere på en fremtidig, bæredygtig forvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede. For hvad er en bæredygtig forvaltning? Og for hvem skal den være bæredygtig?

Projektet blev indledt med et informationsmøde for interesserede nabolodsejere og jægere i Aulum Fritidscenter den 27. november 2017. På mødet blev projektet og projektgruppen præsenteret, ligesom der blev gennemført en første screening af vores positioner i forhold til forvaltningen af kronvildt. Der var lejlighed til at møde forskerne fra Aarhus Universitet, ligesom Jacob Skriver, driftsansvarlig for Ovstrup Hede på vegne af Aage V. Jensen Naturfond, uddybede Fondens ønske om at – i samarbejde med hedens naboer – gøre noget for at få en mere bæredygtig forvaltning af kronvildtet i området. Ved mødets afslutning tilkendegav de fleste fremmødte at de gerne ville deltage i projektet fremover. Der blev på de følgende møder (se aktivitetstabel i del 1) arbejdet videre med identifikation af problemstillinger, værdier og videns behov.

Problemstillingerne

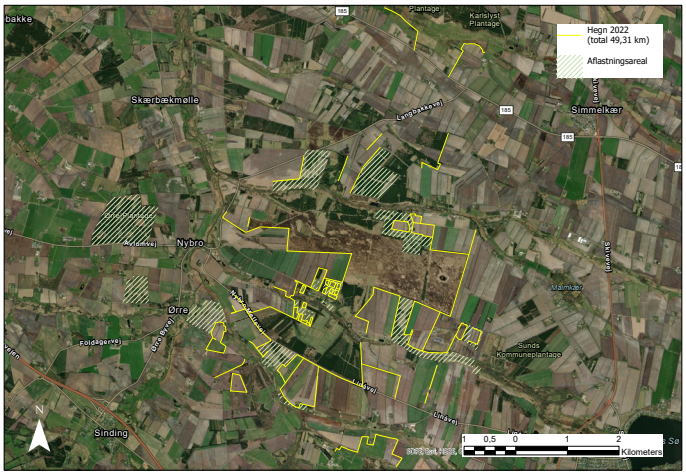
I det følgende beskrives de problemstillinger og udfordringer, der gennem projektet har været centrale for deltagerne. Projektet startede som beskrevet op i 2017/2018, og det er vigtigt at understrege, at selvom det i dag er de samme problemstillinger der gør sig gældende, er der også sket en nuancering siden projektets opstart. Et eksempel herpå er fodring af kronvildtet, hvor deltagerne i løbet af projektet er blevet præsenteret for viden om, hvordan fodring kan påvirke dyrene, både i forhold til adfærd og fitness. Der er herved opstået en større bevidsthed omkring de problemstillinger der kan være forbundet med fodring.

Markskader, hegn og valg af afgrøder

Problematikken omkring markskader, og den omfattende hegning, der er en konsekvens af markskaderne, har været den primære drivkraft for projektet, projektets deltagere, samt for det samarbejde der gik forud for det formaliserede projektforløb. Med risikoen for markskader oplever en del af lodsejerne, at de ikke frit kan vælge hvilke afgrøder de dyrker, ligesom kronvildtet "dikterer" hvornår der skal graves kartofler op, hvornår der skal sås mv. For de fleste landmænd bliver hegning den

GIS-oversigtskort over hegn 2019 og 2022 (kort lavet af Julie Sørensen).

FOTOGRAF: LARS SKOVHUS

Figur 2. Dronebillede, april 2022.

eneste reelle løsning, men med til hegningen hører naturligvis store omkostninger til anlæg, og ligeledes omkostninger og tid forbundet med at tilse hegnet løbende.

Der findes ingen konkrete opgørelser af markskaderne på områdeniveau, og de opgørelser der findes i større skala, er baseret på lodsejernes egne estimater indhentet via SAGROs spørgeskemaundersøgelse[8]. Undersøgelsen bekræfter, at der er omfattende markskader forårsaget af hjortevildt, men det fremgår også, at der er en relativt lille svarprocent, hvorfor det er svært at få et overblik over det egentlige omfang. Dertil kommer usikkerheden forbundet med, at spørgeskemaundersøgelserne er baseret på lodsejerens egne estimater. Deltagerne efterspørger reelle undersøgelser/målinger af skadernes omfang. Dette kunne gøres ved brug af drone eksempelvis. For mange landmænd i området er omkostningerne forbundet med markskader så store, at den eneste reelle løsning bliver at opsætte hegn. Dette selvom der er store anlægs- og driftsudgifter forbundet med hegning af dyrkede arealer. Faktisk har de fleste fuldtidslandmænd der deltager i projektet, nu hegnet – en situation som både lodsejere og jægere tidligere frygtede ville blive til virkelighed. Alle er dog enige om, at hegn ikke løser det grundlæggende problemet, da det blot skubber dyrene længere ud.

FOTOGRAF: LARS SKOVHUS

Figur 3. Dronebillede, april 2022.

[8] vildtskaderapport-2021-rasmus-filsoe-loebner.pdf (sagro.dk)

I deltagergruppen er der forståelse for nødvendigheden af at hegne under de forhold der gør sig gældende – men mange – lodsejerne inklusiv, ville ønske at man kunne klare sig med mindre hegning end i dag, fx ved at minimere bestanden af kronvildt og ved at påvirke dyrenes adfærd på anden vis.

Med til hegningsproblematikken hører også, at kronvildtet og andet hjortevildt kan ødelægge hegnene, at dyrene kan komme til skade eller bliver fanget af hegnet, samt at det kan være vanskeligt for landmændene at sikre en effektiv vedligeholdelse af hegnene. Derudover forhindre de mange hegn i landskabet dyrenes frie bevægelighed, ligesom mange oplever at hegnene skæmmer landskabet. I projektets forløb har flere og flere landmænd fundet det nødvendigt at hegne, både som følge af at antallet af krondyr i området kun synes at stige, og som følge af at udsigten til kraftigt stigende priser, både på afgrøder, hjælpestoffer og energi, som en afledt effekt af krigen i Ukraine. På de to GIS-kort er det muligt at se udviklingen i hegning i området. Fra 2019 (s11, venstre) til 2022 (s11, højre) er der sket over en fordobling i antal kilometer hegn i området.

Mangelfuld støtte fra myndighederne

Et problem der er blevet tydeligt i sidste fase af projektet, og så at sige er vokset proportionelt med antallet af dyr i området, er, at der ikke er et tilstrækkeligt beredskab ved myndighederne, til at varetage lodsejernes behov for reguleringstilladelser, når dyrene tager ophold på afgrøderne. Det er således opfattelsen blandt deltagerne at der er behov for et mere effektivt beredskab, når behovet for reguleringstilladelser opstår.

Hjorte og fordelingspolitik

Kronhjortene – dvs. handyrene – udgør en særskilt problematik, som mange af deltagerne finder meget konfliktfyldt. Dog blev der på det første værksted i marts 2018 bemærket, at man sjældent så hjorte ældre end fem år, men at flere jægere gerne så at der kom flere ældre hjorte, på linje med den nationale ambition om at øge antallet af hjorte i Danmark på otte+ år. I dag er der flere som mener, at der er sket en fremgang i antallet af ældre hjorte, men at det stadig kan blive bedre.

En del af problematikken i forhold til kronhjortene er knyttet til trofæjagten og konkurrence om at skyde det forholdsvist begrænsede antal trofæbærende handyr. Ikke mindst i forbindelse med forvaltningsjagterne – hvor der kun skydes kalve og voksne hundyr – har der været en udtalt bekymring for, at kronhjortene bliver trykket ud af området.

Bestandssammensætning, størrelse og adfærd

Der er mange problematikker der knytter sig til dyrenes adfærd – særligt har der gennem projektet været fokus på udfordringerne forbundet med at dyrene samler sig i storrudler, en stor del af jagtsæsonen. Det er meget vanskeligt, hvis ikke umuligt, at skyde til dyr der samler sig i storrudler, ligesom storrudlerne på kort tid kan forårsage betydelige ødelæggelser i form af bid- og lægge skader på afgrøder eller skrælleskader på træer. Krondyr kræver megen ro, både for at søge føde og for at fordøje føden, og dyrenes reaktion på et tilsyneladende højt jagttryk og øvrige forstyrrelser er netop, at de samler sig i storrudler for dermed bedre at beskytte hinanden.

Der har i deltagergruppen været fokus på forstyrrelser på heden, både som følge af jagttryk, men også i forhold til en stigende aktivitet i området. Særligt under Corona-nedlukningen har der været stor rekreativ aktivitet

FOTOGRAF: COLOURBOX

i området. Det er opfattelsen at mange besøgende ikke ved, hvordan de bedst udviser hensyn til dyrene og beboerne i området og det er opfattelsen at den rekreative aktivitet i området bidrager til den samlede forstyrrelse af kronvildtet og således er medvirkende årsag til dyrenes adfærd.

Flere i deltagergruppen stiller spørgsmålstegn ved, hvor højt jagttrykket reelt er og har påpeget, at der formentlig skydes langt færre dyr i området, end f.eks. udefrakommende tror.

Fodring

Problematikkerne omkring fodring har ofte været til diskussion i projektet. Der er blevet efterspurgt mere viden om effekterne af fodring i det hele taget, sammen med viden om effekten af fodring med forskellige typer af foder. Særligt har der været fokus på, at særligt én lodsejer – som ikke er med i projektsamarbejdet – fodrer intensivt, og på et økonomisk niveau kun de færreste kan være med på. Det trækker mange dyr til, da der er ro og foder, hvilket medvirker til at besværliggøre forvaltningen. Der er bred enighed om, at det ikke er muligt at have et egentligt fodringsforbud som del af en kommende, frivillig forvaltningsaftale. Et fodringsstop vil kun være muligt via et nationalt forbud. Der er dog en efterspørgsel efter viden, der kan gøre os klogere på effekten af fodring på dyrene og deres færden i området.

En anden type fodring er den der kan betegnes som "fodring på rod". Det vil sige arealer der er tilplantet med fodring af kronvildtet for øje. Sådanne arealer kan i højere grad fungere som aflastningsarealer i forhold til markskader og skrælningsskader. Der er i projektet blevet større opmærksomhed på nødvendigheden af at skabe flere aflastningsarealer og flere lodsejere er begyndt at arbejde mere systematisk med aflastningsarealer.

Med til fodrings-problematikken hører også en del etiske faldgruber. Det er bestemt jævnfør jagtloven at der ikke må jagtes over foderpladser, hvorfor det af samme grund ikke er tilladt at opsætte skydetårne/skydestiger i en afstand af 130 meter fra foderpladser. Det er dog blevet fremført på værkstederne, at dette forekommer.

Samarbejde – kan det lade sig gøre?

Da projektet startede op i marts 2018, var der stor bekymring for, at det ikke ville være muligt at få alle med i et samarbejde omkring en fremtidig frivillig forvaltning af krondyrene. Af de dengang i alt 21 fremmødte deltagere, blev der sat hele 18[9] stemmer på fraværet af "fælles fodslag" som den største hindring for at nå i mål med en fælles forvaltning.

Gennem hele projektet er nødvendigheden af samarbejde omkring kronvildtforvaltningen blevet fremhævet igen og igen. Både i forhold til generelle samarbejdsvanskeligheder, uvillighed til at give afkald på rettigheder og, for nogle også særlige privileger. Flere har betvivlet hvorvidt det kan lade sig gøre at lave en fungerende aftale om samforvaltning af kronvildtet, ikke mindst når en centralt placeret lodsejer i området, vælger at stå udenfor.

Selvom der er mange udfordringer forbundet med at etablere et velfungerende samarbejde omkring forvaltningen, så er der en bred erkendelse af, at det er nødvendigt.

Krondyr – fælles værdi, fælles udfordring:

På trods af alle de frustrationer og skader, kronvildtet medfører, så er der ingen der vil være dem foruden. Krondyret er det største pattedyr i det danske landskab og kilde til mange naturoplevelser, ikke mindst i brunstperioden. Dyrene er således både et fælles gode og en fælles udfordring. Der er i løbet af projektets levetid sket en markant styrkelse af tilliden og samarbejdet internt i deltagergruppen. Det er en tidskrævende proces at etablere et fungerende samarbejde på tværs af skel og interesser – og det har også medført frustrationer undervejs – men nu er processen nået så

[9] Ved workshoppen 3/3 2018 fik deltagerne mulighed for først at fremføre "kritikpunkter/bekymringer" relateret til kronvildtet, og derefter fik hver deltager tildelt 3 stemmer, til at prioritere, hvad de mente var de væsentligste punkter.

langt, at man i deltagergruppen taler om muligheden for at lave nogle fælles frivillige retningslinjer for forvaltningen af kronvildtet i området.

Mange har fremhævet dyrenes velfærd som et vigtigt tema, særligt i takt med at vi bliver klogere på kronvildtets adfærd. Især det forhold, at fællesjagterne ikke har været i stand til at levere den reduktion i bestanden som alle er enige om, der er behov for. Mange ser det som et etisk problem at fællesjagterne medfører så meget forstyrrelse med så lille en reduktion af bestanden til følge.

Det er komplekse problemstillinger, men de bunder også alle sammen i, at deltagerne sætter pris på krondyret – at der ønskes en bedring i situationen, der gør, at generne minimeres, så man lokalt fortsat kan få glæde af det fantastiske dyr. Glæden ved at opleve dyrene vokser ikke ekspotentielt med antallet af dem, det må man sande.

Dåvildt
Det er vigtigt også at nævne, at kronvildtet ikke er den eneste hjorteart der giver udfordringer i området. Mange lodsejere oplever, at bestanden af dåvildt er i vækst, og at det også medfører en udfordring i form af afgrødeskader. Dåvildtet er dermed blevet en lige så relevant udfordring, som kronvildtet. Mange fra deltagergruppen understreger, at dåvildt skal og bør fylde endnu mere i det fremtidige forvaltningssamarbejde, for at man kan undgå at ende i en situation som med kronvildtbestanden, hvor bestanden når et niveau hvorfra det bliver en meget stor udfordring at få den under kontrol.

Selvom dåvildtet ikke har været en central del af projektets oprindelige fokus, så har udviklingen i området betydet, at der også fra projektets side er kommet fokus på udviklingen i dåvildtbestanden, eksempelvis i tællinger og andre former for dataindsamling. På de fælles forvaltningsjagter er der ligeledes fokus på at få et udtag af dåvildt, når det er muligt i forhold til jagttiderne. I *Rapport for målsætninger og handlinger (2022)* fremgår dette øgede fokus også, med fokus på handlinger der kan afhjælpe udfordringerne knyttet til dåvildtet.

Manglende viden

En central del af projektet, særligt i opstartsfasen, har været at identificere de "videnshuller", der har været behov for at få belyst, for at blive klogere dels på bestanden som udgangspunkt og dels på en fremtidig, bæredygtig forvaltning af dyrene på og omkring heden.

Kronvildtet på Ovstrup Hede – viden om den nuværende og den ideelle bestand
Der har i projektet været stor efterspørgsel på mere viden om bestanden, både i forhold til størrelse, tilvækst, sammensætning og dyrenes adfærd. Estimaterne på bestandens størrelse blandt deltagerne har varieret fra 300-1000 dyr.[10] Dertil har gruppen løbende efterspurgt et professionelt skøn på, hvordan en ideel bestand bør se ud i forhold til størrelse, områdets bæreevne og målsætningen om at minimere markskader for de omkringliggende lodsejere.

Med henblik på at blive klogere på bestanden rumlige adfærd, blev det som en del af det oprindelige projektdesign, besluttet at mærke op til 15 dyr med GPS-halsbånd. Disse mærkninger har haft stor relevans for deltagergruppen, fordi man derigennem har kunne følge dyrenes bevægelsesmønstre i området (se uddybning i Del 3).

Når det gælder deltagernes ønske om at få et mere kvalificeret estimat på bestandens størrelse, blev der i starten af 2021 gennemført to tællinger med termisk drone (se ligeledes uddybning i Del 3).

Markskader, afværgeforanstaltninger og hegning
Selvom det er udenfor projektets omfang, så er der en bevidsthed om, at der mangler mere viden om omfanget og omkostningerne forbundet med markskader. Deltagergruppen har også efter-

[10] Baseret på estimater givet i forbindelse med interviewundersøgelse primo 2021.

spurgt erfaringer med afværgeforanstaltninger og hegning, ligesom der har været diskussioner om hvorvidt praksis med at åbne hegn efter vækstsæsonen kan have negative konsekvenser for dyrenes adfærd. Der er også overlap med jagt og regulering, da en koordineret afskydning og forstyrrelse er noget af det der efter planen skal afprøves, med henblik på at få dyrene væk fra arealer hvor de er uønskede, og hen til arealer hvor de gerne må være. Det vil være meget nyttigt med en opgørelse over markskader i området, ligesom det er blevet drøftet at lave et kort over udviklingen af hegn i området. Dette arbejde pågår.

Jagt, teknik og effektiv regulering

Et centralt fokus igennem hele projektet har været, hvordan man i området lykkes med at få reguleret flere dyr, specielt i forbindelse med de fælles reguleringsjagter, hvor udbyttet har været faldende (se tabel nedenfor). Dyrenes adfærd, hvor de samles i store rudler i efterår og vinter, udgør også en stor udfordring i forhold til at få dyrene på skudhold. Det er simpelthen vanskeligt at skyde til de store rudler på en etisk og sikkerhedsmæssig forsvarlig måde. Flere har påpeget, både på de fælles møder, men særligt i forbindelse med interviewundersøgelsen, at det er en meget voldsom forstyrrelse at afholde de fælles reguleringsjagter, og når udbyttet så ikke er større, bliver det etisk uforsvarligt. Derfor er der brug for viden og værktøjer, der kan vende udviklingen med faldende udbytte i forbindelse med de fælles forvaltningsjagter.

Tabel 1. Oversigt over udtag på fælles forvaltningsjagter i perioden 2016-2020. Bemærk, at de jagter hvor der ikke forekommer udtag af dåvildt, er afholdt udenfor jagttid på dåvildt.

	01.12.16	**08.11.17**	**19.12.2017**	**19.12.18**	**18.01.19**	**18.12.19**	**17.01.20**
Kronhind	12	11	7	5	12		3
Kronkalv	8	10	4	4	6	1	10
Kronhjort (spidshjort)	2			2			1
Kronvildt i alt:	**32**	**21**	**11**	**11**	**18**	**1**	**14**
Då	3		17	13		18	
Dåkalv			3			6	
Dåvildt i alt:	**3**	**0**	**20**	**13**	**0**	**24**	**0**

DEL 3:

DATAINDSAMLING OG VIDENSDELING – HVAD HAR VI FUNDET UD AF?

I denne del af rapporten, præsenteres et udsnit af de data og viden, som er et resultat af de undersøgelser der er blevet sat i værk i løbet af projektet. Undersøgelserne er dels en del af projektdesignet, fx GPS-mærkning af dyrene, som en planlagt aktivitet, men der er også kommet undersøgelser til undervejs, eksempelvis er dronetællingerne et forsøg på at komme en mere præcis bestandsstørrelse nærmere, og var ikke i forvejen planlagt som en del af projektet.

Dronetællinger

Dronen med termisk kamera blev indkøbt i 2019,[11] men forskellige forhold betød, at den først kom på vingerne over heden primo 2021 (to overflyvninger), og igen primo 2022 (en overflyvning). Herunder listes resultaterne af overflyvningerne, lavet af Claus Lunde Pedersen fra Aarhus Universitet, institut for Ecoscience.

2021:

12. februar

Krondyr	406
Dådyr	51
Øvrige	–

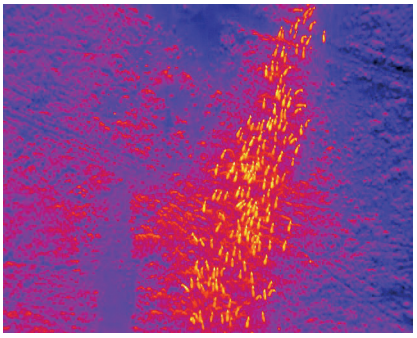
26. marts

Krondyr	641
Dådyr[12]	58
Øvrige	10 ukendt/rådyr

2022:

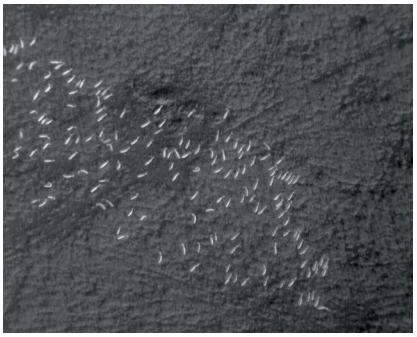
23. marts

Krondyr	1015
Dådyr	32
Øvrige	4

Figur 4. Tælling af dyr med termisk drone.

FOTOGRAF CLAUS LUNDE PEDERSEN, 2021

Figur 5. Dronetælling.

FOTOGRAF CLAUS LUNDE PEDERSEN, 2021

Dronetællingerne har været et vigtigt redskab i forhold til at fastslå, at der rent faktisk er tale om en meget stor bestand af dyr. Der har været en bred enighed i området om at der var mange, men der har manglet konkret viden om, hvor stor bestanden er, og hvor stor variation der er i den. Dronetællingerne repræsenterer kun øjebliksbilleder, men ud fra dem kan det konstateres, at der er rigtig mange dyr på heden, og at bestanden ser ud til at være i vækst Der er et ønske i deltagergruppen om at fortsætte med dronetællinger udover projektets løbetid, for at kunne følge udviklingen i bestanden.

[11] Separat fra projektet – finansieret af AU.

[12] Alt tyder på at der er en voksende bestand af dåvildt i området, hvilket er observeret af deltagerne, fx på fællesjagterne. Det bemærkes også af deltagerne at dåvildtets adfærd er anderledes end kronvildtet, ved at de defilerer mere ud og ind af området, hvilket kan forklare det lave antal dåvildt på dronetællingerne. Et estimat på dåvildtbestanden er svært at give, men er formentlig omkring 150 dyr.

GPS-mærkning

GPS-mærkningen blev gennemført med henblik på at kvantificere krondyrenes bevægelsesmønstre. Ud fra en faglig vurdering antages det, at en konstant prøvestørrelse på 5-10 dyr med GPS- og aktivitetsloggere vil være tilstrækkeligt til at kvantificere generelle adfærdstræk og responsnormer i bestanden. Hvert GPS-mærket dyr bærer sit halsbånd i to år. I marts 2019 blev de første dyr mærket med gps-halsbånd. Dyrene blev indfanget med dropnet. Det var første gang denne fangstmetode blev anvendt på krondyr i fri vildtbane i Danmark. I alt 5 hinder blev mærket i første mærknings-runde, hvoraf de 4 har logget data regelmæssigt siden. Der er en formodning om, at det 5. halsbånd fortsat samler data til trods for en defekt, og at det vil være muligt at tilgå disse når halsbåndet dropper i løbet af efteråret 2021. Ifølge den oprindelige tidsplan, skulle yderligere 5-10 dyr have været mærket i 2020, men dyrene tog ikke i samme grad ophold under de opstillede dropnet for at spise. Det kan have en sammenhæng med de milde temperaturer i vinteren 2019/2020. De sidste dyr blev mærket ad to omgange primo 2021, hvor i alt 9 dyr blev mærket. Heraf døde én hind desværre kort efter mærkning.

I alt har 13 dyr været mærket i forbindelse med projektet. De otte dyr der blev mærket primo 2021 logger fortsat, mens de fem først mærkede dyr har droppet deres halsbånd planmæssigt i efteråret 2021. Der bliver ikke mærket flere dyr i forbindelse med projektet. På baggrund af de data der er indsamlet indtil nu, kan man konkludere at alle de mærkede dyr har Ovstrup Hede som base størstedelen af året. Derudover at de hver især har individuelle sæsonvariable mønstre, hvor nogle har længere kalvesætningsture, end andre. To af de hinder der blev mærket i 2019, går eksempelvis til Sdr. Feldborg og sætter kalv om sommeren, hvor de to andre holder sig tættere på heden. Der blev foretaget intensiveret log af data op til, under og efter jagten d. 18/12 2019. Disse data viser en tydelig øget bevægelsesaktivitet målt på kilometer, ligesom der kunne måles seneffekter i dagene efter jagten.

Halsbåndene fra de første mærkede dyr droppede som planlagt i start september 2021. Der er derved i skrivende stund 8 mærkede dyr i området. Halsbåndene fra de senest mærkede dyr dropper når de har logget i 2 år.

Kæbe-indsamling og App-data

Et andet centralt element i dataindsamlingen er deltagernes egen registrering af data på nedlagte dyr. Indsamlingen af disse foregår via appen Jäger, produceret af firmaet Plature Aps, samt via

Figur 6. Mærkning af dyr, 2019. FOTOGRAF: MADS FLINTERUP

Figur 7. Dropnet til fangst af krondyr. FOTOGRAF: LARS HAUGAARD

Figur 8. Krondyrkæbe. FOTOGRAF: HANS PETER HANSEN

indsamling af kæber. Der er flere gange under projektet blevet opfordret til at deltagerne registrerer køn, vægt og evt. diegivningsstatus på nedlagte dyr, samt tid og sted. Til registrering af kropsvægt på nedlagte dyr, er der i regi af projektet købt og opstillet et antal vægte, med henblik på at man kan låne dem. Det er stadig en udfordring, at få flere til at bruge appen og få alle relevante oplysninger tastet ind. Med de få indberetninger via app, er grundlaget ikke optimalt, og der vil fortsat blive arbejdet på at få flere til at tage appen i brug, da det vil udgøre en kilde til værdifuld viden om bestanden og nedlagte dyr.

Til indsamling af kæber er der blevet opstillet frysere, hvor deltagerne er blevet opfordret til at aflevere udtagne kæber, alternativt hoveder. Det har været en udfordring, at mange kæber er blevet indleveret uden de nødvendige informationer. Uden disse er det desværre ikke muligt at bruge kæberne i projektet. På de fælles forvaltningsjagter hjælper skov- og landskabsingeniør Lars Haugaard fra Aarhus Universitet med at tage kæber ud. De vil blive analyseret i forbindelse med projektets afslutning.

Figur 9. Lars Haugaard viser udtaget kæbe. FOTOGRAF: HANS PETER HANSEN

Foderpladsers effekt på kronvildtets adfærd

Specialestuderende Camilla Kjær fra Aarhus Universitet har i forbindelse med sit speciale (Kjær, 2021)[13] gennemført en undersøgelse af kronvildtets valg af habitater i Ovstrup-området, og hvordan det påvirkes af fodring.

Ved brug af data fra de GPS-mærkede dyr, optælling af ekskrementer samt placeringen af foderstationer har Camilla undersøgt, hvor meget tid dyrene bruger i de forskellige områder, og hvordan de bevæger sig omkring foderstationerne. Camilla har suppleret GPS-dataene med såkaldte pellet-counts, som er baseret på optællinger af ekskrementer omkring foderstationerne. Disse data giver sammenholdt en god indikation af dyrenes tidsforbrug ved de enkelte foderstationer. Ud fra Camillas data, er det tydeligt, at dyrenes adfærd påvirkes af foderpladsernes placering, og at de altså i høj grad opholder sig i nærheden af dem i vinterhalvåret, men også at fodringen er styrende for dyrenes adfærd i sommerhalvåret.

Jægersborg Dyrehave, fodringssted. FOTOGRAF: WKIMEDIA COMMONS/JENS CEDERSKJOLD.

[13] https://projects.au.dk/fileadmin/projects/can.au.dk/Kronvildt/Nov2021MasterThesisCamillaKjaer.pdf

Viden om dyrenes adfærd, erfaringer fra Tyskland og "push and pull"

Mads Flinterup[14] har flere gange gæstet møder i projektet, og har her delt ud af sin viden om kronvildtet og erfaringer fra Tyskland, med fokus på at ændre dyrenes adfærd ved hjælp af "push and pull". Det går ud på at bruge koordinerede forstyrrelser til at holde dyrene væk fra de områder, hvor de ikke er ønskede, og modsat, at sikre at dyrene kan få ro, der hvor de gerne må være. Mads' oplæg har været interessante og meget brugbare, og har også inspireret den endelige strategi for målsætninger og handlinger.

Figur 10. Slides fra Mads Flinterups præsentation d. 24. juni 2021.

14 Tidligere ansat ved Danmarks Jægerforbund, nu Hedeselskabet

Jagtteknisk videns- og erfaringsdeling

Som en del af projektet har der været stort fokus på, hvordan man kan øge udtaget i området, særligt med fokus på de fælles reguleringsjagter, med mindst mulig forstyrrelse for dyrene. Dertil har der været løbende fokus på at optimere sikkerheden i forbindelse med jagterne. For at imødekomme nogle af de rent tekniske og håndværksmæssige udfordringer arrangerede projektet i august 2019 en udflugt til Ulfborg Skyttecenter. Det overordnede formål med workshoppen var at give den enkelte jæger mulighed for at afprøve egne evner under en kyndig og inkluderende instruktion. Specifikt var formålet at bidrage til en refleksion hos den enkelte jæger som vil udmønte sig i en forståelse for egne begrænsninger, samt give den enkelte nogle redskaber til, hvordan han/hun kan styrke sine færdigheder som jagtskytte. Begge dele med henblik på, at kunne bidrage til en så sikker og effektiv praktisk forvaltning af kronvildtet som muligt.

FOTOGRAF: JACOB COLEMAN NIELSEN

FOTOGRAF: JACOB COLEMAN NIELSEN

FOTOGRAF: JACOB COLEMAN NIELSEN

Udover arrangementet på skydebanen har Aage V. Jensen udloddet pladser på heden i forbindelse med de fælles forvaltningsjagter. Her har de deltagere der har ønsket det, kunne deltage i lodtrækningen om halvdelen af pladserne på heden, således at 6 poster har været besat af deltagere fra projektet og 6 poster har været besat af professionelle skytter inviteret af fonden. Udover at give et indblik i, hvordan de fælles reguleringsjagter tager sig ud fra heden af, har tanken også været at danne grundlag for en erfaringsudveksling mellem de lokale deltagere og de professionelle skytter. Der har været stor tilfredshed med både udflugten til skydebanen og lodtrækningsordningen blandt deltagerne.

Dispensationsjagt, 11. oktober 2021

De fælles reguleringsjagter der har været afholdt gennem projektet, har haft en vigtig funktion i form af at de har givet mulighed for at lære hinanden at kende og i fællesskab at sætte barren højt for sikkerhed og en etisk forsvarlig regulering. Udtaget på de fælles reguleringsjagter har desværre været for nedadgående, hvilket har betydet, at mange har oplevet forstyrrelsen som ude af proportioner, i forhold til udtaget af dyr.

I et forsøg på at opnå et større udtag, søgte projektleder Hans Peter Hansen, på vegne af projektdeltagerne, en dispensation til at afholde en reguleringsjagt på hinder og kalve den 11. oktober 2021. Tidspunktet blev valgt da det var udenfor jagttid på hjort, og da der var en forventning om, at dyrenes adfærd ville være anderledes, hvis de ikke var præget af jagtlige forstyrrelser i lige så høj grad. Dispensationen blev imødekommet af Miljøstyrelsen, og jagten blev gennemført med stor tilslutning. Der blev indrapporteret i alt 28 dyr, med en overvægt af kalve. Det var et bedre resultat end på de tidligere jagter, men det er svært at konkludere, hvilke faktorer der har været afgørende for udtaget. Den adfærd der blev observeret hos dyrene på dagen, understøttede dog antagelsen om at de i mindre grad ville være samlet i storrudler. Der blev observeret flere, mindre flokke af dyr, rundt omkring i området. Dispensationsjagten blev jævnfør aftale med Miljøstyrelsen afrapporteret i form af et notat primo 2022.[15]

16. december blev der afholdt endnu en fælles reguleringsjagt – indenfor normal jagttid – og her endte det med et større udtag end på dispensationsjagten. Det understøtter formodningen om, at der er mange faktorer der påvirker udbyttet og at der er behov for flere og for forskellige redskaber i forvaltningen af hjortevildtet i området. Et centralt element er dog, at der af deltagerne efterspørges et større vindue til at regulerer hinder, smaldyr og kalve, uafhængigt af hjortene.

	Antal nedlagte kron- og dådyr sæson 21/22 (foruden projektets fællesjagter) februar 21- 1. februar 22	Antal nedlagte krondyr, dispensationsjagt d. 11. oktober 2021	Antal nedlagte kron- og dådyr, fællesjagt d. 16. december 2021	Dyr nedlagt hos anden, privat lodsejer, jagt d. 20/12 2021	Total
Krondyr					
Kronkalv	29	17	11	19	76
Smalhind	13	0	10	2	25
Spidshjort	20	0	1 (fejl)	2	23
Kronhind	7	12	10	0	29
Kronhjort	19	0	0	0	19
Krondyr i alt:					**172**
Dådyr					
Dåkalv	9	0	11	0	20
Smaldå	2	0	5	0	8
Dåspidshjort	4	0	1 (fejl)	0	4
Då	9	0	18	1	28
Dåhjort	0	0	0	0	0
Dådyr i alt:					**60**

[15] Afrapportering af dispenseret forvaltningsjagt på hinder og kalve på og omkring Ovstrup Hede den 11. oktober 2021 (au.dk)

Status for en fremtidig, lokal samforvaltning

Det har gennem projektets forløb været en ambition for alle involverede parter at skabe et fundament for en fremtidig selvkørende samforvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede. I 2021 blev der nedsat en arbejdsgruppe, der havde til formål at udarbejde forslag til målsætninger og handlingsplan for at komme målet om en bæredygtig, fælles forvaltning nærmere. Der blev i gruppen taget afsæt i input fra de fælles møder, hvor netop målsætninger og handlinger ad flere omgange er blevet drøftet i grupper. Et foreløbigt udkast fra arbejdsgruppen blev drøftet i plenum på mødet d. 10. februar 2022, og efter en række justeringer er rapporten for målsætninger nu færdig.

Med afsæt i "rapport for målsætninger" og nærværende deltagerrapport, vil den sidste fase af projektet afsøge muligheden for at indgå en egentlig aftale mellem deltagerne, samt en lokalt forankret organisering, der skal sikre fortsættelsen af samarbejdet når projektet afsluttes formelt i primo 2023. Der søges ligeledes at indlede en dialog med myndighederne med henblik på at sikre de nødvendige værktøjer, det vil kræve at løfte opgaven med at reducere bestanden og understøtte en fremtidig velfungerende samforvaltning af kronvildtet på og omkring Ovstrup Hede.

FOTOGRAF: CAMILLA KJÆR